

Digitálny informačný systém kultúry MK SR

- SLOVAKIANA

Mgr. Pavel Antalík
Ministerstvo kultúry SR

V dňoch 23. - 24. marca 2000 sa uskutočnilo v Lisabone zasadanie Európskej rady, na ktorom vedúci predstavitelia štátov Európskej pätnástky stanovili ambiciózný cieľ pre Európu – stať sa najkonkurenčnejšou a najdynamickejšou znalostnou ekonomikou vo svete. V nadväznosti na to bol vypracovaný a v dňoch 19. - 20. júna 2000 vo Feire vyhlásený akčný plán s názvom eEurope, ktorý je sumárom úloh na dosiahnutie tohto cieľa. Tým sa členské krajiny EÚ, Európsky parlament a Európska komisia politicky zaviazali k vzájomnej spolupráci a koordinácii aktivít pri rozvoji európskej informačnej spoločnosti.

Takmer v tom istom čase sa rozvinuli obdobné aktivity v krajinách strednej a východnej Európy. Na ministerskej konferencii vo Varšave v dňoch 11. - 12. mája 2000 tieto krajiny uznali strategický cieľ stanovený krajinami EÚ v Lisabone, súhlasili s prijatím výzvy a rozhodli sa vyhlásiť iniciatívu eEurope+. Iniciatíva je rámcovým akčným plánom korešpondujúcim s plánom eEurope, pričom pre kandidátske krajiny EÚ sú ciele doplnené o úlohy súvisiace s urýchlením implementácie základných pilierov informačnej spoločnosti v kandidátskych krajinách. Vzhľadom na rôznu úroveň informatizácie kandidátskych krajín, na rôznu úroveň ekonomík a technologického i personálneho potenciálu, a tak aj rôznu pripravenosť na informačnú spoločnosť a spoločný európsky trh, každá z nich si rozpracovala alebo rozpracúva vlastný akčný plán realizácie iniciatívy eEurope+.

Projekt Register kultúry vychádza z myšlienok Konceptie rezortnej časti štátneho informačného systému na roky 1999 - 2000 s výhľadom do roku 2005, ktorá bola vypracovaná na základe uznesenia vlády SR č. 864/1996 a záverov konferencie ministrov pod názvom Globálne informačné siete - využitie potenciálu (Bonn júl 1997) rozpracovaných uznesením vlády SR č. 770/1997. Je rozpracovaním pôvodného ideového zámeru Projektu registra kultúrneho dedičstva schváleného poradou vedenia MK SR v novembri 1998 a Projektu registra kultúrnych aktivít, ktorý sa od roku 2000 buduje v Národnom osvetovom centre.

Centrálne kultúrne inštitúcie sa stávajú metodickými a koordinačnými pracoviskami, predovšetkým pre výkon odborných činností, zaoberajú sa vytváraním centrálnych evidencií zbierkových fondov (SNG, SNM, SFÚ), evidenciou hnutelných a nehnuteľných pamiatok (Pamiatkový úrad SR), vytváraním súborných katalógov (SNK, UKB) a pod. Ministerstvo v rámci svojich riadiacich a rozhodovacích právomocí a na základe príslušných zákonov prevádzkuje viaceré registre a zoznamy (zoznam knižníc, registrácia periodickej tlače, register múzeí a galérií atď.).

Proces informatizácie, uplatňovanie informačno-komunikačných technológií, sa premietol aj do činnosti ministerstva, rezortných inštitúcií a do činnosti ďalších kultúrnych inštitúcií pôsobiacich v regiónoch. Medzi základné informačné systémy rezortnej časti ŠIS patrí IS MK SR na podporu riadiacich a rozhodovacích činností ministerstva, informačné systémy pamäťových inštitúcií, ktorých cieľom je uchovávanie kultúrneho dedičstva, knižnično-informačné systémy s cieľom poskytovať verejné informačné služby, informačné systémy na podporu zberu a vyhodnocovania štatistických údajov, prezentácie kultúrnych aktivít a pod.

Digitálny informačný systém kultúry - stručná chronológia

V novembri 2007 sa uskutočnilo uzavretie zmluvy s partnerom.

Prizvané inštitúcie - Pilotné: SNK, SNG, SNM
- Spolupracujúce: UKB, SFU, TASR, PÚ

Závazok zhotoviteľa pozostáva z týchto čiastkových plnení:

- vypracovanie projektovej dokumentácie,
- realizácia pilotného štandardného riešenia pre pamäťovú kultúrnu inštitúciu.

Toto štandardné riešenie zahŕňa:

1. systém dlhodobej archivácie obsahu (Digitálny archív)
2. systém pre správu digitálneho obsahu (Digitálna knižnica)
3. systém na sprístupnenie a prezentáciu obsahu (Portál kultúry)
4. audit informačných systémov v jednotlivých inštitúciách rezortu Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, ktorý bude obsahovať:
 - analýzu súčasného stavu informačných systémov v danej inštitúcii a jeho porovnanie s vytvoreným pilotným riešením,
 - návrh cieľového stavu pre danú inštitúciu,
 - návrh opatrení na dosiahnutie cieľového stavu,
 - konsolidácia (migrácia), resp. integrácia dát vybraných pilotných inštitúcií z rezortu Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

Digitálny informačný systém kultúry v súčasnosti nesie názov Slovakiana, ako anagram, resp. parafráza k European. Slovakiana zabezpečuje jednotný integrovaný informačný systém pre dlhodobú archiváciu, organizáciu a sprístupňovanie digitálneho kultúrneho obsahu.

Základnými funkciami sú:

- portál kultúry ako jednotný prezentačný a prístupový bod pre odbornú a laickú verejnosť
- register kultúry, ktorý poskytuje centrálny registre pre informačné systémy pamäťovým a fondovým inštitúciám
- podpora masívnej digitalizácie a archivácie - tým sa stáva softvérovým nástrojom pre úspešnú realizáciu pridružených národných projektov a zároveň poskytuje tieto služby v elektronickej podobe.

Myšlienka vybudovania informačného systému s týmito funkciami vznikla už v roku 1993, v rámci Registra kultúry bol prvýkrát spomenutý zámer realizácie portálu (vzhľadom k nevypelosti technológií a enormných finančných nákladov nebola možná realizácia). V roku 2002 bol projektový zámer Portálu kultúry predložený vedeniu MK SR, na základe čoho bol vypracovaný projekt. V roku 2004 bola zriadená rada ministra kultúry pre informatizáciu, bolo vytvorených viacero pracovných skupín, pričom najaktívnejšou bola pracovná skupina pre interoperabilitu. Táto publikovala viacero odborných článkov a publikácií. Napriek spomenutým aktivitám sa nepodarilo vytvoriť priestor na realizáciu tohto jedinečného projektu. Prelom nastal až v roku 2007, kedy podľa zadania a na základe odporúčaní projektu MINERVA a vzhľadom k špecifikám jedinečnosti slovenského prostredia bol vytvorený pilotný projekt s názvom DISK, ktorý bol, ako sme spomínali, premenovaný na Slovakiana. Koncom roku 2008 bola rada ministra kultúry pre informatizáciu a digitalizáciu zriadená pracovná skupina pre projekt

DISK-Slovakiana, kde prizvané odborné kapacity z rezortu kultúry participujú pri strategickom vývoji a zmenových požiadavkách na projekte. Člmi sú zástupcovia sektorových agregátov rezortu a ďalšie kľúčové inštitúcie.

Základnými nástrojmi pri realizácii projektu boli východiská a dokumentácia analyzujúca prostredie.

Východiská pri realizácii:

- Parciálne, fragmentované informácie s malou propagáciou
- Nedostatočne koordinovaní držitelia obsahu rozvíjajúci svoje informačné systémy v rezorte
- Rozbiehajúca sa digitalizácia i informatizácia
- Europeana (býv. EDL)

Projektová dokumentácia vytvorená počas realizácie projektu:

- Monitorovanie vývoja Europeany
- Aktívna participácia na EÚ projektoch
- Zber požiadaviek
- Systém jednoznačnej a trvalej identifikácie
- Návrh architektúry riešenia
- Špecifikácia systému
- Návrh opatrení a akčný plán ďalšieho rozvoja riešenia

Slovakiana má aj ďalšie ambície v rámci svojho rozvoja na úrovni centrálnych registrov, ktoré budú nevyhnutné pri realizácii masívnej digitalizácie. Ďalšie ambície Slovakiany v rozvoji komponentov:

- Národný register kultúrneho dedičstva (NRKD)
- Manažér Objektových Identifikátorov (MOI), nachádza sa na nóde NRKD
- Register Digitalizovaných objektov (RDO), nachádza sa na nóde NRKD
- Monitoring
- Národný register digitalizácie,
- Národný register autorských práv (DRM)
- Funkcionalita na podporu masívnej digitalizácie a archivácie
- Certifikácia národného digitálneho archívu

Ďalšie pridružené funkcionality a aktivity spojené s ďalším rozvojom operačných programov z iných rezortov:

- Podpora tagov folksonómie Národného agregátora
- Integrácia a konsolidácia dát
- Tvorba obsahu riadených slovníkov
- Virtuálne prehliadky
- Finalizácia DRM systému
- Integrácia podateľne digitálneho obsahu
- Registratúrne stredisko podateľne
- Podpora digitalizácie
- Finalizácia centrálnych služieb pre inštitúcie
- Konzultačné služby
- Monitoring
- Vzdelávanie

- Integrácia DIS-u so školstvom
- Podpora prevádzky
- Prevádzková a aplikačná podpora (servis)
jednoznačné označovanie kultúrnych pamiatok a zdigitalizovaného obsahu (elektronická podateľňa)
- Ochrana digitálneho archívu
- Rozšírenie prezentačných prvkov Národného agregátora
- Centrálné služby pre inštitúcie
- Anotačné služby Národného agregátora
- Propagácia, reklama, inzercia a harmonizácia s Europeanou

Je nutné upozorniť na spoluprácu s ostatnými inštitúciami aj mimo rezort kultúry a hlavne na to, že všetky zmenové požiadavky inštitúcií, budú ešte konzultované a presadzované prostredníctvom členov v pracovnej skupine pre projekt Slovakiana. Týmto sa zabezpečí kontinuálny rozvoj a presné definovanie akčných plánov na ďalšie vývojové obdobia Slovakiany.

Základným referenčným dokumentom, ktorý pripravil možnosti realizácie digitalizácie a naplnenia, archivovania a sprístupňovania kultúrneho obsahu je „Operačný program informatizácia spoločnosti“, schválený Európskou komisiou 17.9.2007. V rámci neho bolo na podporu kultúry vyčlenených viac ako 192 mil. EUR. Dôležitú úlohu zohral aj fakt vymenovania MK SR sprostredkovateľským orgánom pod riadiacim orgánom pre prioritnú os č. 2 „Rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry“. Táto prioritná os sa delí do dvoch základných opatrení:

1. Zlepšenie systémov získavania, spracovania a ochrany obsahu zo zdrojov pamäťových a fondových inštitúcií
2. Digitalizácia obsahu pamäťových a fondových inštitúcií, archivovanie a sprístupnenie digitálnych dát.

Žiadateľmi, prijímateľmi nenávratného finančného príspevku sú najmä pamäťové a fondové inštitúcie, ktoré budú realizovať projekty v súlade s princípmi eGovernmentu, akceptovanými členskými krajinami EÚ, ako aj z rozhodnutia IDABC, a to podľa princípu využívania otvorených štandardov a dodržiavania technologickej (hardvérovej) a softvérovej neutrality.

Základným dokumentom bude vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti, ktorá detailne rozpracuje realizáciu projektov a možnosti čerpania finančných zdrojov z EÚ. Nepriamo sa podieľajú na realizácii štúdie rôzne národné projekty (stratégia rozvoja PFI, Europeana, Slovakiana, strategické dokumenty SR, politika EÚ, technologické štandardy ai.), ako aj spoločná práca sekcií, odborov a organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR.

V súčasnosti sa otvára jedinečný priestor, možnosť (prvá a asi aj posledná), pre realizáciu takýchto projektov v takej veľkej miere. Preto je nutná spolupráca, vôľa a hlavne nadšenie pre tento projekt, ktorý bude poskytovať jednotný integrovaný nástroj pre všetkých zúčastnených v procese digitalizácie, pre čo najefektívnejšie a najekonomickejšie využitie poskytnutých finančných zdrojov a zabezpečenie podpory procesu digitalizácie v čo najširšej rovine automatizácie činností. Nástroj, ktorý bude integrovaný s ďalšími informačnými systémami bude poskytovať užívateľom na laickej aj odbornej úrovni dlhodobú archiváciu, organizáciu a sprístupnenie digitálneho kultúrneho obsahu, čím sa zjednotí aj celá kultúrna obec. Preto pokladám slovo Slovakiana za jednoznačný, dobre marketovateľný názov pre takýto robustný nástroj v procese digitalizácie.